

გივი თალაკვაძე

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ი.ჟორდანიას სახ. საწარმოო ძალებისა და ბუნებრივი რესურსების შემსწავლელი ცენტრის განყოფილების გამგე, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის გამოყენებითი ანალიტიკისა და პროგნოსტიკის ცენტრის ხელმძღვანელი.

მართვის საპროექტო სისტემის შესახებ

თითქმის 32 წელი გავიდა საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენის აქტის ხელმოწერიდან. დღეს საქართველო 252 ქვეყანასთან (მათ შორის 193 გაეროს წევრია) ერთად ქმნის მსოფლიო თანამეგობრობის სისტემას, რომელიც აერთიანებს **ზე-განვითარებულ, მაღალგანვითარებულ, განვითარებულ, ნაკლებად განვითარებულ, განვითარებად და დაბალ განვითარებულ ქვეყნებს** (მთლიანი შიდა პროდუქტის, ერთ მოსახლეზე გაანგარიშებული მთლიანი შიდა პროდუქტის მოცულობების, ელექტრო ენერჯის გამომუშავებისა და მოხმარების, უმუშევრობის დონის, ძირითადი დემოგრაფიული მონაცემების, ექსპორტისა და იმპორტის თანაფარდობის, ეკონომიკურად აქტიური ადამიანის საცხოვრებელი მინიმუმის და სხვა სოციალური და ეკონომიკური ინდიკატორების მიხედვით).

ყოველ მათგანს გააჩნია სოციალ-ეკონომიკური, ეკოლოგიური და პოლიტიკური პროცესების მართვის მხოლოდ მისთვის დამახასიათებელ მეთოდები - ზოგან - წარმატებული, ზოგან - ცვალებადი შედეგიანობის მქონე, ზოგან - წარუმატებელი. მაგრამ ყოველ მათგანში ჩამოყალიბებულია ამ პროცესების მართვის კონკრეტული მოქმედი სისტემები.

ცნობილია, რომ ნებისმიერი პროცესის მართვა მოითხოვს მმართველისგან პროცესის მისიის, მიზნის, ძირითადი მახასიათებლისა და პროცესის რეალიზაციასთან დაკავშირებული შიდა და გარე გავლენების კვალიფიციურ და სრულყოფილ ცოდნას.

მართვის განხორციელებას, როგორც წესი, წინ უსწრებს **მოსამზადებელი პერიოდი**, როდესაც ხდება მართვის რეალიზაციის ხელშემწყობი და ხელშემშლელი ფაქტორების შესწავლა, პროექტის რეალიზაციის ჯგუფის ფორმირება, რეალიზაციისათვის აუცილებელი რესურსების უზრუნველყოფა და სამოქმედო გეგმის (პირველ მიახლოებაში მაინც) ჩამოყალიბება და რაც განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია - **გლობალური პროცესების არსის, სტრუქტურების, მექანიზმებისა და ლოკალურ პროცესებზე გავლენებისა და ზემოქმედებების გაანალიზება, მოსალოდნელი განვითარების ობიექტური შეფასება.**

დღეს უკვე თამამად შეიძლება იმის მტკიცება, რომ 2023-2025 წლები გამორჩეული იქნება ახალი ეკონომიკური რყევებით, პოლიტიკური

დაპირისპირებებით, სოციალური პროტესტებითა და კონფლიქტებით, რაც გლობალური განვითარებისთვის ორ ქვეტექსტს ქმნის:

პირველი:

აღნიშნულის გამო, მაღალი ალბათობით, განვითარებადი სამყაროს მრავალი პროგრესული ტენდენცია (ციფრული ტექნოლოგიები, ნეირონული ქსელები, ხელოვნური ინტელექტი, ინოვაციური ტექნოლოგიები, ახალი მასალები და ა.შ.) სათანადო ყურადღების მიღმა დარჩება.

მეორე:

ახალმა რეალობამ, შესაძლოა, ასევე ყურადღების მიღმა დატოვოს ზრდაზე შეთანხმებული კონცენტრაციის საჭიროება და ყურადღება მოაკლოს იმ ეკონომიკურ და სოციალურ საკითხებს, რომელთა გადაწყვეტა შეუქცევად, მდგრად განვითარებამდე მიგვიყვანდა (მხედველობაშია არა მხოლოდ გაეროს მიერ 2015 წელს დეკლარირებული ცნობილი განვითარების „17 მიზანი“, არამედ გაცილებით უფრო „მიწიერი“, მსოფლიოს ქვეყანათა უმეტეს ნაწილში მიმდინარე მრავალმხრივი და ყურადღებამისაქცევი, განვითარების მიმდინარე ეტაპზე ბუნებრივად წარმოქმნილი თუ ხელოვნურად ინიცირებული ტენდენციები).

გლობალურ ეკონომიკას, მრავალ ქვეყანას მწვავე პრობლემები შეუქმნა პანდემიამ კოვიდ-19. იმის იმედზე ყოფნა რომ პანდემიის გავრცელების ტემპებმა იკლო და გლობალური ეკონომიკის გაჯანსაღების, უფრო სწორად კი მისი კრიზისისამდელ პირობებში დაბრუნება დაიწყო - ან გულუბრყვილობაა ან, რაც უფრო ახლოსაა რეალობასთან - მოსახლეობის პესიმისტური განწყობებისა და არაპროგნოზირებადი რეაქციების შესასუსტებლად გამოყენებული ერთგვარი ფანდია.

საქმე ის არის, რომ პანდემიამ, თანმხლებმა პროცესებმა და მოვლენებმა იმდენად შეარყია არსებული სოციალური, ეკონომიკური, მენტალური და ფსიქო-ფიზიოლოგიური რეალობის საყრდენები და იმდენად გამოაჩინა ამ საყრდენების არცთუ მაღალი საიმედოობა, რომ უკვე აქტიურად მიდის მსჯელობა არა „მველი“ ვითარების აღდგენის შესახებ, არამედ **მომავალი, პრაგმატული შინაარსის მქონე ურთიერთობების შესაბამისი, სრულიად ახალი საერთაშორისო კონსტრუქციების აგებაზე.**

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ავტორის ერთ-ერთ პუბლიკაციაში (<http://gtu.ge>, 28.02.2023) მოყვანილია პანდემია კოვიდ-19-თან დაკავშირებით გლობალური და საქართველოს მონაცემთა შედარებითი ანალიზი, რომლის თანახმად 2023 წლის 25 თებერვლის მდგომარეობით მსოფლიოში, რომლის მოსახლეობამ 8,018,720,416 ადამიანს მიაღწია, დაავადებულთა საერთო რაოდენობამ 679,503,595 (მოსახლეობის 8.5%), ხოლო გარდაცვლილთა რაოდენობამ 6,797,620 (0,085%) შეადგინა. ამავე პერიოდში საქართველოში დაავადებული იყო - 1,862,590 (50,5% !), ხოლო გარდაცვლილი - 16,965 (0,47% !)¹).

სამწუხაროდ ამ მაჩვენებლებს არავითარი კომენტარი არ მოჰყვა. არადა, გამოდის, რომ საქართველოს მაჩვენებლები 6-ჯერ(!) და 5,4-ჯერ(!) უარესია ვიდრე საშუალოდ მსოფლიოში.

რა არის ასეთი ვითარების მიზეზი? უპასუხისმგებლობა, დაბალი კვალიფიკაცია, არაორგანიზებულობა თუ ყველაფერი ერთად? პასუხები გასაცემია და რაც შეიძლება მოკლე დროში, კონკრეტული მიზეზების დასახელებით, **რომელთა შორის ერთ-ერთი ძირითადია აღნიშნული პროცესების თვითდინებაზე მიშვება და მათი მართვის სრულიად დაუშვებელი ხასიათი.**

XXI საუკუნის დასაწყისისთვის, გარკვეული ინოვაციურობის შემცველი სქემა - **ინფორმაცია-ანალიზი-რეკომენდაცია** კარგავს თავის აქტუალობას. განვითარების მიმდინარე ეტაპის მოთხოვნების შესაბამისია მისი ასეთი ტრანსფორმაცია: **ინფორმაცია - ანალიზი - რეკომენდაცია - პროგნოზი - სამოქმედო გეგმა**, რომლის გამოყენება უნდა განხორციელდეს ისეთ დარგებში, სადაც სტაბილურად არის შენარჩუნებული გლობალური და რეგიონული მაღალი მოთხოვნა: ელექტროენერჯის გენერაცია და გადაცემა, სასმელი წყლით და სურსათით უზრუნველყოფა, უმაღლესი საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისი ბიოპროდუქციის წარმოება, უნიკალური საცხოვრისების განვითარება, ისტორიულ-კულტურული, გეოსტრატეგიული, ეკოლოგიური შესაძლებლობებისა და უპირატესობების გამოყენების ოპტიმიზაცია, წარმოებული პროდუქციის თვითღირებულებაში შრომის ანაზღაურების წილის შემცირება და ა.შ.

მნიშვნელოვნად ართულებს უკეთესი პოზიტიური სოციალ-ეკონომიკური შედეგების მიღწევას უკვე ნახსენები 2019-2021 წლების პერიოდში მიმდინარე პანდემიის შედეგები და მისი სხვადასხვა ნაირსახეობები, მასშტაბურ ომში გადაზრდილი რუსეთ-უკრაინის ამხედრო კონფლიქტი, მწვავე სტადიაში გადასული სარესურსო კრიზისი, შენელებული ტექნოლოგიური პროგრესი, მსოფლიო მოსახლეობის უდიდეს ნაწილს დაუფლებული სკეპტიციზმი და ზღვარს გადასული პრაგმატიზმი.

ახალი რეალობა ითხოვს პრობლემებისადმი თვისობრივად ახალი მიდგომებისა და ხედვების ფორმირებას. აქედან გამომდინარე საქართველოში შესამუშავებელია სამოქმედო პროგრამებიც, ამ მოთხოვნებთან შესაბამისობაშია მოსაყვანი განვითარების სამიზნე პარამეტრებიც.

სჭირდება თუ არა საქართველოს ახალი ეკონომიკური პოლიტიკა, მართვის ინოვაციური და ეფექტიანი სისტემების ჩამოყალიბება? რა თქმა უნდა, მაგრამ უპირველესად აუცილებელია ახალი ხედვებისა და ახალი მიდგომების ანუ ახალი აზროვნების ფორმირება, პრობლემების ოპერატიული გადაწყვეტისათვის ეფექტიანი მოდელების შემუშავება, გამოყენება და მიმდინარე მოვლენებისა და პროცესების პოზიტიურ შედეგზე ორიენტირებული გამოყენებითი ანალიზის ძირითად სფეროებში აქტიური დანერგვა, იმის გათვალისწინება, რომ **„არსებობს განზრახულობათა ლოგიკა და გარემოებათა ლოგიკა და გარემოებათა ლოგიკა ყოველთვის უფრო ძლიერია განზრახულობათა ლოგიკაზე“.**

საქართველოს ეკონომიკური სისტემა თავისი განვითარების წინააღმდეგობრივ ფაზაში იმყოფება. ერთის მხრივ - ქვეყნის მთლიანი შიდა პროდუქტის ზრდის, საგარეო ვალის კლების, უმუშევრობის შემცირების ანგარიშგასაწევი ტენდენციები და მეორეს მხრივ - მოსახლეობის დიდი ნაწილის ცხოვრების დაბალი ხარისხი, მაღალი ინფლაცია, განსაკუთრებით **გარდაუვალი ხარჯების** (სურსათი, კომუნალური გადასახადები და ტარიფები, პირველადი მოხმარების საგნების ფასები, არადაამაკმაყოფილებელი სამედიცინო სატრანსპორტო და კომუნიკაციური მომსახურება, საბანკო-საფინანსო ობიექტების განაკვეთების უკონტროლო ზრდა, დაბალი პენსიები და შემწეობები და ა.შ.).

შეუძლებელია და კონტრპროდუქტიულიც ერთბაშად ყველა მიმდინარე პრობლემის გადაწყვეტა, პრაქტიკული სამოქმედო პროგრამების შემუშავება და განხორციელება, მაგრამ აუცილებელია არსებული ვითარების პრიორიტეტული პრობლემების გამოკვეთა, მათი ადეკვატური ანალიზი და ეტაპობრივი გადაწყვეტა.

განვიხილოთ აღნიშნული პრობლემატიკა საქართველოს მაგალითზე.

რას წარმოადგენს დღევანდელი საქართველო, რას ფლობს, რა სურს, რა შეუძლია, როგორია მისი მიმდინარე განვითარების ძირითადი თავისებურებები?

საქართველო ნამდვილად არ მიეკუთვნება პოლიტიკურ, ეკონომიკურ, ან სარესურსო გრანდებს, თუმცა გეოგრაფიული და გეოსტრატეგიული მდებარეობით, კლიმატით, ბუნებით და ერთ სულ მოსახლეზე გაანგარიშებული ინტეგრალური რესურსებითა და ზოგადი პოტენციალით (მოსახლეობის განათლებისა და პროფესიული მომზადების დონე, ისტორიულ-კულტურული ტრადიციები, საზოგადოებრივი ცნობიერება, კანონმდებლობის მიმართ ადეკვატური დამოკიდებულება, უკეთეს პირობებში ცხოვრების დასაბუთებული სურვილი) ყველა პირობა გააჩნია გაცილებით უკეთესი სოციალ-ეკონომიკური და ამავე დროს მიღწევადი სამიზნე პარამეტრების უზრუნველსაყოფად.

ეფექტიან და განხორციელებად გზად ამ მხრივ მივიჩნევთ საქართველოში **მართვის საპროექტო სისტემის** შემუშავებასა და დანერგვას.

რას წარმოადგენს **მართვის საპროექტო სისტემა**, რა არის მისი ძირითადი უპირატესობები, რა შედეგებს ანდა ველოდოთ მისი დანერგვის შემთხვევაში?

მართვის საპროექტო სისტემა არის ღონისძიებათა კომპლექსი, რომელიც უზრუნველყოფს ქვეყანაში არსებული ძირითადი პრობლემებისადმი ისეთ მიდგომას, რომელიც ეფუძნება არა ზოგადი მართვის, არამედ პროექტის მართვის პრინციპებს.

საზოგადოდ ქვეყანა, მისი განვითარება მიმდინარებს კონკრეტული, გარკვეული პერიოდისათვის განკუთვნილი პროგრამის შესაბამისად, რაც თავის მხრივ, უნდა ეყრდნობოდეს მისი პრიორიტეტების განსაზღვრასა და ინტეგრალური რესურსების, ანუ შესაძლებლობების დაბალანსების კონცეპტუალურ მოდელს - ანუ განვითარების ეროვნულ იდეოლოგიას.

უნდა ვაღიაროთ, რომ სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდგომ განვლილ თითქმის 32 წელიწადში ქვეყნის სათავეში მოსულმა ვერც-ერთმა ხელისუფლებამ ასეთი მოდელი ვერ შეიმუშავა.

მეტიც: ამ პერიოდში ქვეყნის განვითარების მიზნით მიღებულმა უამრავმა დოკუმენტმა საქართველოს მოსახლეობას ვერ შეუქმნა მკაფიო წარმოდგენა ქვეყნის განვითარების ძირითად მიმართულებებზე.

უკანასკნელი ასეთი დოკუმენტი, რომელიც 2022 წლის ბოლოს შემუშავდა და რომელსაც „საქართველოს სტრატეგიული განვითარების პროგრამა - ხედვა 2030“ ეწოდა. მაღალია იმის ალბათობა, რომ 2024 წლის საპარლამენტო არჩევნების შემდგომ ხელისუფლების სათავეში მოსული პოლიტიკური ძალის (ძალების) მიერ ის ასევე იქნება დაკორექტირებული ან სულაც შეცვლილი, და ვერ შეასრულებს ოპტიმალური განვითარებისათვის აუცილებელი საბაზისო პროგრამის ფუნქციას.

რას ეყრდნობა ასეთი მოსაზრება? იგი ეყრდნობა იმ რეალობას, როდესაც საკმაოდ მრავალფეროვანი ბუნებრივი, ადამიანური, მატერიალური და პარციალური რესურსების მქონე ქვეყანამ ვერ შეიმუშავა ისეთი პროექტები, რომლებიც უზრუნველყოფდნენ საკუთარი რესურსების ოპტიმალური მართვის საფუძველზე მის მდგრად განვითარებას, თუნდაც გარკვეული პერიოდის განმავლობაში. ხოლო იმ პროექტებში, რომლებიც ამ წლების მანძილზე განხორციელდა, ჩვენი ქვეყნის წარმომადგენლობა ან ძალზე დაბალია, ან სულად განულებული (RMG, „SOCAR“, „ბორჯომის მინერალური წყალი“, „GWP“, „ჭიათურ-მანგანუმი“, „ბათუმის საზღვაო პორტი“, „ენერგო-პრო-ჯორჯია“, „GEOSTEEL“ და მრავალი სხვა).

გამომდინარე აქედან, საქართველოში დასაბამი უნდა მიეცეს ჩვენი ქვეყნის განვითარების მიმდინარე ეტაპისათვის პრიორიტეტული დარგების განვითარების სისტემას - კონკრეტულ დარგებში კონკრეტული შედეგების უზრუნველყოფი პროექტების რეალიზაციისათვის. პროექტები დაჯგუფდება ორ ძირითად ბლოკად და კატეგორიებად.

პირველ ბლოკში შევლენ სახელმწიფო რანგის პროექტები, მეორეში - დარგობრივი პროექტები

რომელია ეს კონკრეტული დარგები და კონკრეტული პრობლემები? ჩამოვთვალოთ, ჩვენი შეხედულებით, მათ შორის უმთავრესი.

პირველი ბლოკი;

1. პროექტი „კომუნიკატორი“;
2. პროექტი „ეკოლოგია“;
3. პროექტი „სახნავი და სათიბი მიწის ფართობების კონსოლიდაცია“;
4. პროექტი „საქართველოს ჰიდრორესურსები“;
5. პროექტი „ქართული საცხოვრისი“;
6. პროექტი „სამეცნიერო-ტექნოლოგიური კლასტერები“;

მეორე ბლოკი:

7. პროექტი „ხორბალი“;
8. პროექტი „ბოსტნეული“;

9. პროექტი „ქართული სასმელი წყალი“;
10. პროექტი „დაცული ტერიტორიები“;
11. პროექტი „ქართული მერქანი“;
12. პროექტი „სამშენებლო და მოსაპირკეთებელი ქვების ინდუსტრია“;
13. პროექტი „ალტერნატიული ენერჯეტიკა“;
14. პროექტი „ელექტროენერჯის აკუმულაციის სისტემები“;
15. პროექტი „ტექნიკური კულტურების ინდუსტრიის რეაბილიტაცია“;
16. პროექტი „ინოვაციური სასათბურე მეურნეობები“ და სხვა.

მაღალი ეფექტიანობის მისაღწევად ეს პროექტები არ უნდა ვითარდებოდეს მხოლოდ ერთი ან რამდენიმე სამინისტროს და უწყების ჩარჩოებში. თითოეულ პროექტს, რომელსაც **სახელმწიფო პროექტის სტატუსი** მიენიჭებოდა, უნდა ახორციელებდეს **სამუშაო ჯგუფი**, რომლის შემადგენლობაში უნდა შედიოდნენ სამინისტროებისა და უწყებების გამოცდილი მენეჯერები, ადგილობრივი და უცხოეთიდან მოწვეული კონსულტანტები და ექსპერტები, საქართველოს ელჩები იმ ქვეყნებში, რომელთა მონაწილეობის გარეშე პროექტი ვერ განხორციელდება, იგივე ქვეყნების ელჩები (ან საელჩოების წარმომადგენლები) საქართველოში, დარგის გამოცდილი სპეციალისტები.

ასეთი სამუშაო ჯგუფი რომელიც პროექტის განხორციელების პერიოდში უნდა უზრუნველყოფილი იქნას აუცილებელი მატერიალურ-ტექნიკური რესურსებით, მისი შემადგენლობის სწორად შერჩევის შემთხვევაში, გაცილებით მეტს მიაღწევს ვიდრე რა გინდ მონდომებული პროფილური უწყებები თავისი მრავალრიცხოვანი, ხშირ შემთხვევებში მოტივაციას მოკლებული თანამშრომლებით და მათი ეგიდის ქვეშ არსებული ასევე მრავალრიცხოვანი სსიპებით.

მოვიყვანოთ ასეთი პროექტების ორი მაგალითი:

პროექტი „კომუნიკატორი“ (ბლოკი #1)

საქართველოს ყოველთვის განიხილებოდა და განიხილება სამხრეთ-აღმოსავლეთი და ცენტრალური აზიისა და ევროპის ქვეყნებს შორის სხვადასხვა ტიპის კავშირებისა და კომუნიკაციების განხორციელების ქვეყნად. ამის დადასტურება მოხდა საერთაშორისო მასშტაბის პროექტების - „ბაქო-თბილისი-ყარსის სარკინიგზო მაგისტრალი“, „ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის გაზსადენი“, „ბაქო-სუფსის ნავთობსადენი“ განხორციელება და ახალი საერთაშორისო პროექტების დაგეგმვა - „აზერბაიჯანი-საქართველოს შავიზღვისპირეთი-რუმინეთი“ ელექტროენერჯის გადამცემი სისტემა, ყაზახეთისა და თურქმენეთის ენერჯეტიკული რესურსების ტრანსპორტირება ევროპაში, ახალი საზღვაო და საჰაერო მარშრუტები და ა.შ.

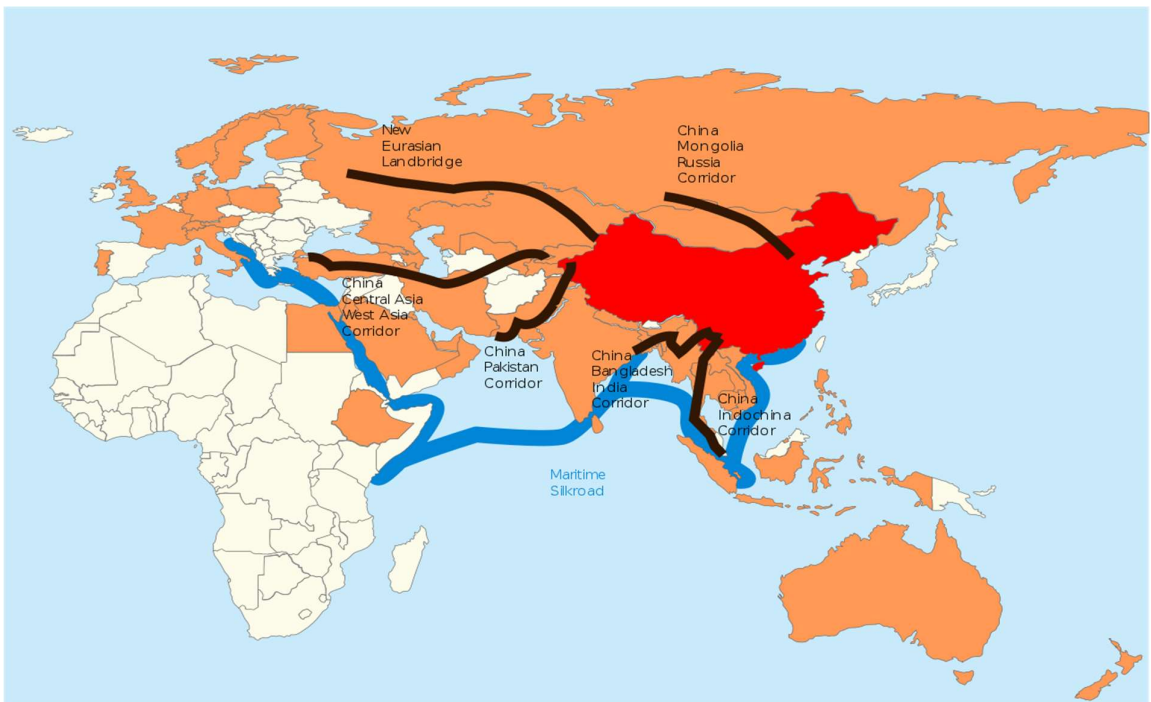
რუსეთ-უკრაინის ომმა და მის მიერ გამოწვეულმა გეოპოლიტიკურმა და გეოეკონომიკურმა კარდინალურმა ცვლილებებმა გამოიწვია ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის მიერ ინიცირებული ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი თანამედროვე

გლობალური პროექტის „ერთი სარტყელი - ერთი გზა“ 2012-2014 წლებში არსებული ვერსიისადმი დაბრუნება. ამ ვერსიით აზერბაიჯანისა და საქართველოს ტერიტორიებზე გადიოდა ამ პროექტის ჩინეთის ევროპის ქვეყნებთან სატრანსპორტო დაკავშირების ერთ-ერთი ძირითადი მარშრუტი (ნახ.1).

ნახ 1.

2018-2021 წლებში შემუშავდა პროექტის ახალი ვერსია, რომლის თანახმად ძირითადი ტვირთების ტრანსპორტირება ხდებოდა რუსეთის ტერიტორიის გავლით (ნახ.2).

ნახ.2

ამ შემთხვევაში 1კგ პურის ფასი მომხმარებლისათვის არ ასცდება 1,40 ლარს. (ქვეყნები და გათვლები - პირობითია და რადგან წმინდა მოგების ნორმების რეგულირება ქვეყანაში არ მომდინარეობს. მხედველობაში მისაღებია **მხოლოდ გათვლების ალგორითმი**).

დღეს, მსოფლიოში მიმდინარე პოლიტიკური, სოციალურ-ეკონომიკური, ფსიქო-ფიზიოლოგიური პროცესების რიგი თავისებურებების გათვალისწინებით, საქართველოს გაუჩნდა უნიკალური შესაძლებლობა **„გარღვევითი“ ხასიათის განვითარებისა**. ასეთი შესაძლებლობა მუდმივი ან თუნდაც ხანგრძლივი ვერ იქნება.

ამიტომ, საქართველოს დღევანდელმა თაობებმა უნდა შეძლონ საკუთარი ქვეყნის არა მხოლოდ „პოზიციონირება“ პროგრესული განვითარების ნების მქონე ქვეყნად, არა მხოლოდ უკეთესი მომავლის ჩამოყალიბების დეკლარირება, არამედ ქვეყნის მაღალი რესურსული პოტენციალის **საკუთარი ძალებით** ამოქმედებით მიაღწიონ რეალურ, მოსახლეობისთვის ხელშესახებ შედეგებს, რასაც „მართვის საპროექტო სისტემის“ პრაქტიკულ დანერგვას შეუწყობს ხელს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. გივი თალაკვაძე

„ინტეგრალური რესურსების მართვა - ქვეყნის მდგრადი განვითარების ძირითადი პირობა“, საქართველოს საწარმოო ძალები და ბუნებრივი, ISSN 2720-7919, ტომი 1(2), 2022 წელი, თბილისი, „ივერიონი“, გვ. 27-35

2. გივი თალაკვაძე

„ინტეგრალური რესურსების სტრუქტურისა და კლასიფიკაციის საკითხისათვის“, IX საერთაშორისო ეკონომიკური კონფერენცია, „ბიზნეს-ინჟინერინგი“ #3-4, გვ. 107-111, 2021.

3. გივი თალაკვაძე

„უნივერსალური ინტეგრალური რესურსები. ახალი ხედვები და მიდგომები“, საერთაშორისო სამეცნიერო-პრაქტიკული კონფერენცია, საქართველოს საწარმოო ძალები და ბუნებრივი რესურსები, ISSN 2720-7919, ტომი 1(2), 2022 წ. თბილისი, „ივერიონი“, გვ. 64-72

4. გივი თალაკვაძე

„30 წელი“ (საქართველო სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენის მეოთხე ათწლეულის ზღურბლზე) .სოციალურ-ეკონომიკური მიმოხილვა, „ნეკერი“, თბილისი, 2020.

5. პ. კოლუაშვილი, ი. არჩვაძე

სასურსათო უშიშროება - ეროვნული უშიშროების საფუძველი. - „ეკონომიკური პროფილი“, გვ. 109-125, ტომი 17, 1(23), 2022.

10. [http:// PMHUT TEAM, Getting and Estimating Resources Requirments, Canada, 2008.](http://PMHUT TEAM, Getting and Estimating Resources Requirments, Canada, 2008.)

6. Г. Талаквადзе.

«Социальные, экономические и мировоззренческие последствия Пандемии Covid-19». Мультidisциплинарный Международный Научный Журнал “Science of Europe”, Vol.3, №60, с.с. 44-50. 2020.

7. პაიჭაძე ნ.,

ადამიანური რესურსების მართვა, თბილისი, 2019.

8. ჰენრი კისინჯერი.

„მსოფლიო წესრიგი“ . - თბილისი, „ინტელექტი“, 2020.

9. Jack R. Meredith, Samuel J., Mantel Jr., Scott M. Shafer,

Project Management: A Managerial Approach, Winston-Saiem, North Carolina, 2014.